

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

КВАСЮК СЕРГІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 347.97

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ПРОЦЕДУРИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2025

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Науково-дослідному інституті публічного права

Науковий керівник

доктор юридичних наук, доцент

Боровик Андрій Володимирович,

Науково-дослідний інститут публічного права,
віце-президент з наукової роботи

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Джафарова Олена В'ячеславівна,

Харківський національний університет внутрішніх справ,
завідувач кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування

кандидат юридичних наук

Переверзєв Дмитро Миколайович,

Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка,
старший викладач кафедри права та правоохоронної діяльності

Захист відбудеться «22» грудня 2025 року об 11⁰⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.503.01 у Науково-дослідному інституті публічного права за адресою: 03037, м. Київ, проспект Повітряних Сил, 31

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Науково-дослідного інституту публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

Автореферат розісланий «21» листопада 2025 року

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ксенія КУРКОВА

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Актуальність дослідження адміністративно-правових процедур державної підтримки сільського господарства в Україні зумовлена комплексом внутрішніх і зовнішніх викликів, що суттєво змінюють роль аграрного сектору в системі національної безпеки й економічної стабільності держави. У контексті триваючої збройної агресії проти України, руйнування критичної інфраструктури, скорочення виробничих потужностей і порушення логістичних ланцюгів питання продовольчої безпеки набуло стратегічного характеру. Забезпечення стабільного функціонування сільського господарства стало основною умовою економічної витривалості, соціальної стійкості та виконання міжнародних зобов'язань держави. З огляду на це, ефективність державної підтримки аграрної галузі визначає не лише рівень її розвитку, а й здатність держави протистояти воєнним, економічним і гуманітарним ризикам.

Попри стратегічне значення агросектору, чинна система правового регулювання державної підтримки характеризується фрагментарністю, надмірною залежністю від підзаконного нормотворення, нестабільністю правових режимів і відсутністю уніфікованих процедур. Термінологічна невизначеність, численні колізії у визначенні статусу сільськогосподарських товаровиробників, неточність критеріїв доступу до фінансових програм, а також різноманітність механізмів їх адміністрування створюють значні бар'єри для виробників, зокрема малих і середніх. Це посилює нерівність доступу до ресурсів, формує простір для зловживань та знижує ефективність реалізації державної аграрної політики. За таких умов модернізація адміністративно-правових процедур постає як ключова умова системної реформи державної підтримки сільського господарства.

Посилення вимог до прозорості, відкритості й передбачуваності державних рішень актуалізує необхідність запровадження уніфікованих процедур згідно із Законом України «Про адміністративну процедуру». Цей нормативний акт закладає нову методологічну основу для взаємодії держави з агровиробниками, однак його імплементація у сфері агропідтримки потребує наукового обґрунтування та деталізації. Водночас цифровізація публічного управління – зокрема створення Державного аграрного реєстру – радикально змінює характер адміністративних процесів, переводячи їх у формат «єдиного вікна» та автоматизованих сервісів. Ці трансформації потребують комплексного вивчення їх впливу на правовий статус заявників, порядок розгляду заяв, можливості оскарження рішень і гарантування прав учасників процедур.

Не менш важливим аспектом актуальності є необхідність гармонізації національних механізмів підтримки сільського господарства з європейськими стандартами, передусім вимогами Спільної аграрної політики (CAP) ЄС та підходами до державної допомоги, визначеними правом Європейського Союзу. У процесі євроінтеграції постає завдання імплементації моделей фінансового адміністрування, ризик-орієнтованого контролю, моніторингу ефективності програм, аудиту та звітності, що є невід'ємними компонентами європейських систем

агрорідтримки. Їх адаптація вимагає переосмислення змісту адміністративних процедур в Україні, визначення їх місця в правовій системі й оцінювання рівня відповідності міжнародним стандартам.

Актуальність теми посилюється також значною динамікою змін у правозастосовній практиці: оновленням порядків надання дотацій, трансформацією підходів до фінансового посередництва, формуванням Виплатної агенції, а також необхідністю інтеграції цифрових інструментів в адміністративне регулювання. Водночас численні проблеми – нестабільність строків розгляду заяв, відсутність чітких процедурних гарантій, складність процедур оскарження, дублювання функцій різних суб'єктів, суперечності в обробці даних – залишаються невирішеними та створюють значні ризики для ефективності механізмів державної підтримки сільського господарства .

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Теоретичним підґрунтям дослідження проблематики адміністративно-правових процедур державної підтримки сільського господарства стали праці таких дослідників, як: В. Б. Авер'янов, О. Ф. Андрійко, О. М. Бандурка, Ю. П. Битяк, О. Г. Боднарчук, А. В. Боровик, Ю. В. Гаруст, Є. А. Гетьман, І. П. Голосніченко, О. Ю. Дрозд, Є. В. Дуліба, О. В. Джафарова, Р. А. Калюжний, А. А. Манжула, О. М. Музичук, В. І. Курило, І. В. Курило, К. М. Куркова, А. Т. Комзюк, Л. І. Луценко-Миськів, В. Ю. Оксінь, Д. М. Переверзєв, А. О. Селіванов, Є. Ю. Соболюк, Л. В. Сорока, М. М. Тищенко, Р. В. Шаповал, С. О. Шатрава, а також учених, які досліджували питання державної аграрної політики, механізмів державної підтримки та публічного адміністрування у сфері сільського господарства, серед яких: В. М. Андрійчук, М. Й. Малік, П. Т. Саблук, О. В. Шпікула, В. Я. Амбросов, Л. В. Молдаван, О. В. Мартинюк, Л. О. Шевченко, В. А. Устименко, О. О. Шубравська, О. В. Ходаківська, І. В. Кириленко, Т. О. Зайчук, В. М. Єрмоленко та інші. Водночас нагальна потреба в теоретичному осмисленні та практичному вдосконаленні адміністративно-правових процедур державної підтримки сільського господарства зумовлюється їх визначальною роллю в забезпеченні продовольчої безпеки держави, стійкості аграрного виробництва, розвитку фермерства й інноваційних напрямів агробізнесу, а також інтеграції України до єдиного європейського ринку. Комплексне дослідження цієї проблематики з огляду на нинішні безпекові реалії є необхідною умовою формування ефективною, прозорою та сучасною моделі державної підтримки, здатної відповідати викликам воєнного часу й забезпечувати довгостроковий розвиток аграрної галузі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація узгоджується з положеннями Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019, концептуальними засадами Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки, схваленої постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 року № 695, а також Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках, схваленої розпорядженням Кабінету

Міністрів України від 15 листопада 2024 року № 1163-р. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертації є комплексне осмислення адміністративно-правових процедур державної підтримки сільського господарства в Україні, виявлення проблем їх нормативного закріплення та практичної реалізації, а також розроблення науково обґрунтованих пропозицій щодо його вдосконалення з урахуванням потреби адаптації національного законодавства до європейських стандартів.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення таких *завдань*:

- розкрити державну підтримку сільського господарства України як об'єкт адміністративно-правового регулювання;
- визначити поняття, особливості й види адміністративних процедур державної підтримки сільського господарства України;
- встановити коло суб'єктів здійснення адміністративних процедур державної підтримки сільського господарства України;
- розкрити правове регулювання адміністративних процедур державної підтримки сільського господарства України;
- окреслити адміністративні процедури державної підтримки виробників продукції тваринництва як складової продовольчої безпеки;
- розкрити адміністративні процедури державної підтримки виробників окремих видів сільськогосподарської продукції як складової продовольчої безпеки;
- виокремити адміністративні процедури державної підтримки організацій водокористування як складової продовольчої безпеки;
- опрацювати зарубіжні стандарти та практики державної підтримки сільського господарства й визначити можливості їх адаптації в національну правову систему;
- обґрунтувати шляхи вдосконалення правового регулювання адміністративних процедур державної підтримки сільського господарства.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають під час реалізації адміністративно-правових процедур державної підтримки сільського господарства в Україні.

Предмет дослідження – адміністративно-правові процедури державної підтримки сільського господарства в Україні.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань і досягнення мети дослідження автором застосовано комплекс загальнонаукових і спеціально-юридичних методів, що забезпечили багаторівневе вивчення адміністративно-правових процедур державної підтримки сільського господарства України. Використання загальнонаукових методів, зокрема *аналізу, синтезу, індукції, дедукції, порівняння та спостереження*, уможливило розкриття змісту державної підтримки сільського господарства як об'єкта адміністративно-правового регулювання, визначення сутності, ознак і класифікації адміністративних процедур (підрозділи 1.1–1.4), а також формування засад їх застосування у сфері надання

окремих видів державної підтримки (підрозділи 2.1–2.3). *Догматичний* метод використано для аналізу правових норм, що регламентують порядок здійснення адміністративних процедур державної підтримки сільського господарства, зокрема з визначенням їхніх елементів, юридичної природи та співвідношення між окремими видами процедур (підрозділи 1.2, 1.4, 2.1–2.3). *Системний* метод дав змогу розглядати адміністративні процедури як цілісну, внутрішньо впорядковану систему, що складається із взаємопов'язаних правових інститутів і механізмів публічного адміністрування, що забезпечують реалізацію державної аграрної політики й досягнення продовольчої безпеки (підрозділи 1.2, 1.3, 3.2). *Історико-правовий* метод застосовано для здійснення історіографічного аналізу становлення системи державного регулювання аграрного сектору та еволюції механізмів надання державної підтримки сільському господарству, що надало можливість простежити розвиток відповідних адміністративних процедур у контексті трансформацій публічної влади та аграрної політики України (підрозділи 1.1, 1.4, 3.1). *Порівняльно-правовий* метод забезпечив можливість здійснити комплексний аналіз зарубіжних моделей державної підтримки аграрного сектору й порівняти їх з національною практикою, що дало підстави для виокремлення перспективних напрямів адаптації міжнародних стандартів і практик, передусім у контексті імплементації політики Європейського Союзу у сфері сільського господарства (підрозділи 1.3, 2.1–2.3, 3.1, 3.2). *Соціологічний* метод застосовано для аналізу практики реалізації адміністративних процедур у сфері державної підтримки аграрних виробників, вивчення позицій учасників правовідносин, виявлення проблем їх практичного застосування та оцінювання ефективності чинних механізмів надання підтримки (підрозділи 2.1–2.3). *Статистичний* метод забезпечив опрацювання офіційних статистичних даних щодо обсягів наданої державної підтримки, результатів реалізації окремих бюджетних програм, ефективності процедур розподілу коштів, а також дав змогу виявити тенденції та диспропорції в практиці застосування відповідних адміністративних процедур (підрозділи 1.1, 2.1–2.3, 3.1).

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що за характером і змістом розглянутих проблем дисертація є першим в Україні дослідженням, проведеним у період дії воєнного стану, у якому комплексно проаналізовано проблемні питання реалізації адміністративних процедур державної підтримки сільського господарства в Україні. У межах проведеного дослідження отримано результати, що мають ознаки наукової новизни, а саме:

вперше:

– обґрунтовано потребу в розробленні та прийнятті Кодексу агропротекційного законодавства України, що дасть змогу систематизувати розрізнені нормативні акти, усунути колізії та дублювання, сформулювати єдині підходи до правового регулювання галузі, а також сприятиме підвищенню прозорості державної політики, впорядкуванню процедур державної підтримки та створенню логічної, внутрішньо узгодженої моделі взаємодії між органами влади й аграрними виробниками;

– запропоновано заходами вдосконалення механізмів державної підтримки сільського господарства вважати такі: удосконалення процедур бюджетного фінансування; запровадження багаторічного програмування; розширення спектра

інструментів страхування аграрних ризиків; стимулювання інновацій у виробництві; створення сприятливих умов для малих і середніх виробників; цифровізацію, спрямовану на спрощення доступу до послуг; автоматизацію контролю та підвищення відкритості інформації;

– визначено, що адміністративні процедури державної підтримки сільського господарства України перебувають на етапі активної трансформації, але потребують подальшої систематизації та модернізації за такими напрямками: посилення нормативної визначеності адміністративних процедур та уніфікації критеріїв доступу до програм підтримки; цифровізація процедур з метою спрощення взаємодії між суб'єктами й органами влади; розширення адресності та спеціалізації програм підтримки, особливо для малих і середніх виробників; збільшення гарантованості фінансування, зокрема з багаторічним плануванням агропротекційних програм; посилення інтегрованості державної підтримки з міжнародними механізмами продовольчої безпеки; стимулювання інноваційності та екологічної сталості виробництва;

удосконалено:

– наукові положення щодо кола типових проблем адміністративно-правового механізму реалізації заходів державної підтримки сільського господарства як об'єкта адміністративно-правового регулювання: нерівномірність доступу до підтримки для різних категорій виробників; обмеженість кола суб'єктів, що мають право на участь у програмах; відсутність гарантованості фінансування, що знижує їхню прогнозованість та інвестиційну привабливість. Встановлено, що низка процедур недостатньо враховує потреби малих виробників, які відіграють стратегічну роль у забезпеченні продовольчої безпеки й розвитку сільських територій;

– теоретичний підхід щодо визначення кола суб'єктів здійснення адміністративних процедур державної підтримки сільського господарства, що розпоршені за різними органами державної влади й місцевого самоврядування, а також потреби створення спеціалізованого органу, відповідального за розроблення, реалізацію та моніторинг державної підтримки сільського господарства України, який має забезпечувати єдність підходів до планування програм, підвищувати рівень управлінської компетентності та сприяти впровадженню сучасних інструментів управління, зокрема цифровізацію адміністративних процедур і формування інтегрованих інформаційних платформ;

– наукові положення, що стратегічне значення сільського господарства для національної економіки, його роль у забезпеченні продовольчої безпеки, соціальної стабільності й експортного потенціалу держави підтверджують нагальну необхідність у поглибленні правового регулювання цієї сфери, а найбільш пріоритетним і релевантним у контексті євроінтеграційних намагань є адаптація національних адміністративно-правових норм до права ЄС (зокрема Регламенти (EU) 2021/2115, (EU) 2021/2116, (EU) 2022/2472 тощо);

дістало подальшого розвитку:

– твердження про те, що чітке законодавче визначення процедур державної підтримки водокористування може суттєво оптимізувати ці процеси на практиці,

оскільки наразі серед кола нормативно-правового регулювання вони ототоженні з категорією «підтримки сільського господарства України», а спеціалізоване законодавство не передбачає ефективних процедур державної підтримки для цього сектору сільського господарства (як-то створення електронних кабінетів водокористувачів і цифрового реєстру меліоративних систем, а також забезпечення автоматизованого обліку водоспоживання, прийому й розгляду електронних заяв на отримання відповідної підтримки);

– положення про те, що, з огляду на значну кількість адміністративних процедур, передбачених законодавством України у сфері державної підтримки виробників продукції тваринництва (реєстраційні, процедури подання та розгляду заяв, ухвалення рішення про надання підтримки, фінансово-адміністративні процедури, контрольні й контрольно-наглядові тощо), критично важливим для вдосконалення цього напрямку продовольчої безпеки є законодавче закріплення цілісного процедурного механізму державної підтримки виробників тваринницької продукції, його цифровізації, диференціації за категоріями виробників, посиленні зв'язку з цілями продовольчої безпеки та вимогами права ЄС, що створить передумови для сталого розвитку галузі тваринництва й гарантування продовольчої безпеки України;

– розуміння поняття й видів адміністративних процедур державної підтримки сільського господарства України та твердження про те, що їх особливість полягає в ототоженні аграрного сектору із сільськогосподарським виробництвом, а сфери агрообслуговування – з його інфраструктурною складовою, оскільки структура агросфери як цілісної правової конструкції дає змогу визначити взаємозв'язки між об'єктами, суб'єктами й територіальними елементами аграрних відносин, що має визначальне значення для підвищення ефективності адміністративних процедур державної підтримки.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції впроваджено й надалі може бути використано в:

– *науково-дослідній роботі* – у процесі подальшого вивчення проблем адміністративно-правового регулювання у сфері аграрної політики, удосконалення правових механізмів продовольчої безпеки, адаптації міжнародних та європейських стандартів державної підтримки сільського господарства, а також у формуванні нових підходів до цифровізації адміністративних процедур у агросфері (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *правотворчій діяльності* – під час підготовки й опрацювання змін до законодавства України у сфері державної підтримки сільського господарства, зокрема щодо вдосконалення адміністративних процедур надання дотацій, субсидій, компенсацій, грантових програм та інших форм бюджетної підтримки аграрного сектору; формування правового статусу суб'єктів надання й отримання підтримки; підвищення прозорості та ефективності механізмів публічного адміністрування;

– *освітньому процесі* – у процесі підготовки підручників, лекційних курсів і методичних рекомендацій з дисциплін «Адміністративне право», «Аграрне право», «Публічне адміністрування», «Правові основи державної підтримки сільського

господарства», а також під час викладання спеціальних курсів з адміністративних процедур, аграрної політики, продовольчої безпеки та цифровізації публічних послуг у закладах вищої освіти та системі підвищення кваліфікації державних службовців.

Апробація матеріалів дисертації. Підсумки розроблення проблеми загалом, окремі її аспекти, одержані узагальнення та висновки було оприлюднено на науково-практичних конференціях: «Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення» (м. Київ, 12–13 серпня 2020 р.), «Проблемні питання юридичної науки в контексті реформування правової системи України» (м. Київ, 19–20 жовтня 2022 р.), «Тенденції та перспективи розвитку юридичної науки сьогодення» (м. Київ, 16–17 квітня 2024 р.), «Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність» (м. Київ, 4–5 червня 2024 р.), «Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки: вітчизняний та зарубіжний досвід» (м. Київ, 18–19 вересня 2024 р.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 230 сторінок. Список використаних джерел налічує 164 найменування та займає 19 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, визначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; висвітлено наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів; наведено дані про апробацію результатів дослідження, структуру й обсяг дисертації.

Розділ 1 «Загальна характеристика адміністративних процедур державної підтримки сільського господарства України» складається з чотирьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Державна підтримка сільського господарства України як об'єкт адміністративно-правового регулювання»* здійснено аналіз законодавчого й теоретико-правового підґрунтя державної підтримки аграрного сектору крізь призму публічно-владного впливу та механізмів публічного адміністрування. Встановлено, що відповідні правовідносини формуються переважно у сфері діяльності органів публічної адміністрації й реалізуються шляхом ухвалення індивідуальних адміністративних актів, здійснення адміністративних процедур і застосування організаційно-правових інструментів. Обґрунтовано, що фрагментарність нормативного масиву, домінування підзаконного регулювання та відсутність єдиного кодифікованого акта зумовлюють адміністративно-правову невизначеність у порядку реалізації державної підтримки й ускладнюють єдність управлінської практики.

Доведено, що державна підтримка сільського господарства як об'єкт адміністративно-правового регулювання характеризується наявністю специфічного предмета публічного управління, особливого суб'єктного складу (органи виконавчої влади, місцевого самоврядування, спеціалізовані установи, виплатні агенції) та

процедурного механізму реалізації управлінських рішень. Систематизовано базові категорії, що є важливими для адміністративно-правового регулювання державної підтримки, зокрема визначення суб'єктів звернення, отримувачів підтримки та критеріїв їх ідентифікації. Акцентовано, що термінологічна неузгодженість у визначенні виробників і товаровиробників сільськогосподарської продукції негативно впливає на адресність адміністративних процедур, породжує ризики вибіркового правозастосування й ускладнює реалізацію принципу рівності суб'єктів перед публічною адміністрацією.

Виявлено системні недоліки адміністративно-правового регулювання державної підтримки сільського господарства, серед яких відсутність процедурної уніфікації, переважання дискреційних повноважень органів публічної влади, низька якість нормотворчої техніки й надмірна мінливість підзаконних нормативних актів. Обґрунтовано, що зазначені проблеми безпосередньо впливають на ефективність адміністративно-правових процедур, знижують рівень правової визначеності та довіри суб'єктів аграрного господарювання до системи державної підтримки. Зроблено висновок про необхідність подальшої систематизації та процедурної формалізації адміністративно-правового регулювання державної підтримки сільського господарства як передумови підвищення його результативності в умовах воєнного стану й післявоєнного відновлення.

У підрозділі 1.2 *«Поняття, особливості та види адміністративних процедур державної підтримки сільського господарства України»* узагальнено доктринальні підходи до розуміння адміністративної процедури й обґрунтовано її застосовність до сфери державної підтримки аграрного сектору як самостійного об'єкта адміністративно-правового регулювання. Встановлено, що адміністративні процедури державної підтримки сільського господарства слід розглядати як урегульовану нормами адміністративного права послідовність публічно-владних дій уповноважених суб'єктів, спрямованих на прийняття, реалізацію та контроль виконання управлінських рішень щодо надання державної підтримки аграрним товаровиробникам.

Розкрито особливості адміністративних процедур державної підтримки сільського господарства, які зумовлюють їх відмежування від загальних адміністративних процедур. До таких особливостей належать: цільова спрямованість на забезпечення продовольчої безпеки та стабільності аграрного виробництва; поєднання публічного інтересу з приватними інтересами аграрних товаровиробників; реалізація процедур у межах програмно-цільового управління; фінансово-бюджетний характер значної частини процедур; підвищений рівень дискреційних повноважень органів публічної влади; залежність процедур від галузевої та суб'єктної диференціації. Акцентовано, що зазначені особливості зумовлюють підвищені вимоги до правової визначеності, прозорості та процесуальних гарантій у межах реалізації адміністративних процедур підтримки.

Здійснено класифікацію видів адміністративних процедур державної підтримки сільського господарства, виходячи з їх функціонального призначення та стадій публічного адміністрування. Виокремлено, зокрема: процедури програмування та планування державної підтримки; процедури подання й розгляду заяв на отримання

підтримки; процедури прийняття індивідуальних адміністративних актів про надання, відмову або припинення підтримки; процедури укладання та виконання адміністративних договорів; процедури фінансування й виплат; процедури моніторингу, контролю та оцінювання ефективності використання бюджетних коштів. Обґрунтовано, що сукупність зазначених процедур формує цілісну процедурну модель реалізації державної агропротекційної політики й визначає реальну доступність державної підтримки для суб'єктів аграрного господарювання.

У підрозділі 1.3 «Суб'єкти здійснення адміністративних процедур державної підтримки сільського господарства України» узагальнено наукові й нормативні підходи до визначення кола суб'єктів, залучених до реалізації адміністративних процедур державної підтримки сільського господарства. Акцентовано, що система надання підтримки характеризується багаторівневою інституційною структурою, яка охоплює центральні органи виконавчої влади, спеціалізовані державні установи, місцеві органи публічної адміністрації, а також уповноважених небюджетних суб'єктів. Встановлено, що така багатосуб'єктність зумовлює необхідність чіткого розмежування компетенції та координації управлінських повноважень у межах єдиного адміністративно-правового механізму підтримки.

Проаналізовано правовий статус основних інституцій, які забезпечують надання державної підтримки, зокрема профільного міністерства, спеціалізованих фондів, Аграрного фонду, органів регіонального рівня та новоствореної Виплатної агенції. Акцентовано, що запровадження Виплатної агенції означає інституційну трансформацію системи підтримки в напрямі концентрації функцій адміністрування, виплат і контролю в одному спеціалізованому органі. Обґрунтовано, що така модель відповідає європейським підходам до реалізації агропротекційної політики та створює передумови для уніфікації адміністративних процедур.

Зосереджено увагу на сервісному та процедурному рівнях взаємодії суб'єктів підтримки з отримувачами, зокрема ролі центрів надання адміністративних послуг, уповноважених банків, лізингових компаній та електронних інформаційних систем. Аргументовано, що використання Державного аграрного реєстру формує нову модель здійснення адміністративних процедур, засновану на цифровізації, принципі «єдиного вікна» та мінімізації прямого контакту з органами влади. Зроблено висновок, що інституційна узгодженість суб'єктів надання підтримки є визначальною умовою ефективності адміністративних процедур та доступності державної допомоги для аграрних товаровиробників.

У підрозділі 1.4 «Правове регулювання адміністративних процедур державної підтримки сільського господарства України» виокремлено наукові підходи до оцінювання ефективності адміністративних процедур надання державної підтримки сільського господарства крізь призму доступності, прозорості й реальної спроможності агровиробників скористатися відповідними механізмами. Акцентовано, що надмірна складність і багатоступеневість адміністративних процедур істотно підвищують транзакційні витрати й зумовлюють фактичну нерівність доступу до бюджетних коштів, особливо для малих і середніх

виробників. Зауважено, що процедурна ускладненість трансформує державну підтримку з інструменту розвитку на фактор вибіркового перерозподілу ресурсів.

Аргументовано співвідношення матеріальних норм аграрного законодавства та процедурних приписів, які забезпечують реалізацію заходів державної підтримки. Обґрунтовано, що процедурні норми визначають практичну результативність агропротекційної політики, оскільки вони регламентують порядок звернення, розгляду заяв, ухвалення рішень і здійснення виплат. Визначено, що фрагментарність і мінливість підзаконних процедурних актів негативно впливають на передбачуваність державної політики й планування господарської діяльності аграрних суб'єктів.

Окрему увагу зосереджено на сучасних напрямках модернізації адміністративних процедур, зокрема впровадженні загальних стандартів адміністративної процедури та цифровізації процесів надання підтримки. Констатовано, що застосування Закону України «Про адміністративну процедуру» та функціонування Державного аграрного реєстру формують сервісну модель публічного адміністрування, орієнтовану на заявника, з чіткими строками, гарантіями участі й можливістю ефективного оскарження рішень. Зроблено висновок, що поєднання уніфікованих процедурних стандартів і цифрових інструментів є основною передумовою підвищення ефективності адміністративних процедур державної підтримки сільського господарства.

Розділ 2 «Порядок здійснення окремих адміністративних процедур державної підтримки сільського господарства України» охоплює три підрозділи.

У підрозділі 2.1 «Адміністративні процедури державної підтримки виробників продукції тваринництва як складової продовольчої безпеки» проаналізовано теоретичні й нормативні підходи до адміністративних процедур державної підтримки виробників продукції тваринництва як складової системи забезпечення продовольчої безпеки. Встановлено, що державна підтримка в цій сфері ґрунтується на сукупності спеціальних принципів, закріплених у законодавстві та доктрині аграрного права, які визначають зміст, напрями й межі публічного втручання. Визначено, що підтримка тваринництва має пріоритетний характер з огляду на його стратегічне значення для стабільності внутрішнього продовольчого ринку та соціально-економічного розвитку сільських територій.

Систематизовано принципи державної підтримки сільського господарства в контексті продовольчої безпеки, зокрема принципи системності, диференційованості, адресності, прозорості, гарантованості й соціальної орієнтації. Обґрунтовано, що принципи є методологічною основою формування адміністративних процедур і визначають логіку розподілу фінансових та організаційних ресурсів між різними категоріями виробників. Акцентовано на необхідності узгодження національних підходів до державної підтримки з міжнародними стандартами продовольчої безпеки та цілями сталого розвитку.

Висвітлено специфіку правових механізмів державної підтримки тваринницької галузі, зокрема дотацій і часткового відшкодування витрат як основних інструментів фінансового стимулювання. Зазначено, що ефективність цих механізмів значною мірою залежить від процедур ідентифікації, обліку та реєстрації тварин, які

виконують охоронну, інформаційну, прогностичну й контрольну функції. Зроблено висновок, що поєднання фінансових і організаційно-адміністративних заходів є необхідною умовою сталого розвитку тваринництва й посилення продовольчої безпеки України.

У підрозділі 2.2 *«Адміністративні процедури державної підтримки виробників окремих видів сільськогосподарської продукції як складової продовольчої безпеки»* досліджено підходи до розуміння адміністративних процедур державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників як інструменту забезпечення продовольчої безпеки держави. Акцентовано, що такі процедури спрямовані на стабілізацію аграрного ринку, підтримання виробництва стратегічно важливих видів продовольчої продукції та захист виробників від цінкових і фінансових ризиків. Встановлено, що продовольча безпека розглядається не лише як економічна, а як комплексна правова й управлінська категорія, тісно пов'язана з ефективністю публічного адміністрування у сфері аграрної політики.

Систематизовано основні напрями адміністративних процедур державної підтримки, зокрема цінове регулювання аграрного ринку, бюджетне дотування й субсидування, пільгове кредитування та страхування аграрних ризиків, а також формування державних продовольчих резервів. Зауважено, що кожен із цих напрямів реалізується через формалізовані управлінські дії органів публічної влади, які передбачають визначення об'єктів підтримки, встановлення критеріїв доступу, ухвалення індивідуальних адміністративних рішень і контроль за використанням ресурсів. Обґрунтовано, що процедурна визначеність цих механізмів забезпечує їхню здатність впливати на обсяги виробництва та стабільність постачання базових продовольчих товарів.

Проаналізовано значення фінансово-кредитних інструментів і державних резервів продовольства як складових адміністративно-правового механізму підтримки агровиробників у кризових умовах. Акцентовано, що через процедури пільгового кредитування, державних гарантій та інтервенційних закупівель держава формує гарантований попит на аграрну продукцію й підвищує фінансову стійкість виробників. Зроблено висновок, що поєднання різних видів адміністративних процедур у межах єдиної системи державної підтримки є необхідною умовою забезпечення продовольчої безпеки та адаптації аграрного сектору до воєнних і післявоєнних викликів.

У підрозділі 2.3 *«Адміністративні процедури державної підтримки організацій водокористування як складової продовольчої безпеки»* проаналізовано наукові й нормативні підходи до адміністративних процедур державної підтримки організацій водокористування як ключового елемента забезпечення продовольчої безпеки України. Акцентовано, що ефективне функціонування зрошувальних систем є критично важливим для стабільності аграрного виробництва, особливо в регіонах із недостатнім природним зволоженням і в умовах кліматичних змін. Обґрунтовано, що організації водокористування є спеціалізованими суб'єктами аграрних правовідносин, через які держава реалізує цільову підтримку використання водних ресурсів у сільському господарстві.

Досліджено інституційну та процедурну модель державної підтримки організацій водокористування, яка охоплює подання заявок, перевірку відповідності встановленим критеріям, ухвалення адміністративних рішень, укладення договорів і подальший моніторинг цільового використання коштів. Зазначено, що підтримка реалізується через різні форми – пряме бюджетне фінансування, співфінансування проєктів, пільгове кредитування, податкові й тарифні механізми, кожен з яких має власну процедурну специфіку. Констатовано, що поєднання фінансових та організаційно-адміністративних інструментів визначає комплексний характер впливу держави на розвиток меліоративної інфраструктури.

Встановлено, що в умовах воєнного стану адміністративні процедури підтримки організацій водокористування зазнали трансформації в напрямі спрощення, прискорення та пріоритезації проєктів, пов'язаних із виробництвом критично важливої продовольчої продукції. Обґрунтовано необхідність подальшого вдосконалення процедур з урахуванням руйнування зрошувальних систем, потреб післявоєнного відновлення й адаптації до європейських стандартів управління водними ресурсами. Зроблено висновок, що інституційно та процедурно спроможні організації водокористування є стратегічною передумовою забезпечення продовольчої безпеки, регіонального розвитку та стійкості аграрного сектору України.

Розділ 3 «Сучасні тенденції вдосконалення адміністративно-правового регулювання здійснення окремих адміністративних процедур державної підтримки сільського господарства України» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 *«Зарубіжні стандарти та практики державної підтримки сільського господарства й можливості їх адаптації в національну правову систему»* узагальнено зарубіжні підходи до організації систем державної підтримки сільського господарства з урахуванням завдань продовольчої безпеки, сталого розвитку й конкурентоспроможності аграрного сектору. Проаналізовано моделі Європейського Союзу, Сполучених Штатів Америки, Канади, Нової Зеландії та Австралії, які відрізняються обсягами фінансування, комплексом інструментів підтримки та ступенем втручання держави в ринкові механізми. Акцентовано, що відсутність універсальної моделі зумовлює необхідність врахування національних економічних, природно-кліматичних та інституційних умов у процесі формування агропротекційної політики.

Систематизовано основні інструменти державної підтримки, що застосовуються в зарубіжній практиці, зокрема прямі платежі виробникам, програми страхування врожаю й доходів, антициклічні механізми стабілізації, інвестиції в аграрні дослідження, консультаційні послуги та інфраструктурну підтримку. Встановлено, що найефективніші системи поєднують короткострокові інструменти стабілізації доходів із довгостроковими інвестиціями в інновації, людський капітал і сталі виробничі практики. Обґрунтовано значення прозорості, підзвітності та вимірюваності результатів як універсальних принципів успішних систем державної підтримки.

Констатовано, що адаптація зарубіжного досвіду до українських реалій має здійснюватися на засадах селективності та правової сумісності з європейськими

стандартами й міжнародними зобов'язаннями України. Висвітлено доцільність поступового впровадження окремих елементів зарубіжних моделей, зокрема розвитку агрострахування, посилення ролі консультаційних служб, підтримки молодих фермерів та інвестицій у наукові дослідження. Зроблено висновок, що використання зарубіжного досвіду є не механічним запозиченням, а інструментом формування адаптивної та стійкої системи адміністративно-правових процедур державної підтримки сільського господарства України.

У підрозділі 3.2 «Шляхи вдосконалення правового регулювання адміністративних процедур державної підтримки сільського господарства» узагальнено сучасний стан правового регулювання адміністративних процедур державної підтримки сільського господарства в Україні з огляду на виклики воєнного стану й потреби забезпечення продовольчої безпеки. Акцентовано, що якість процедурного регулювання безпосередньо впливає на доступність державної підтримки, ефективність використання бюджетних коштів і рівень довіри аграрних товаровиробників до публічної адміністрації. Показано, що воєнні виклики зумовили необхідність тимчасових спрощень процедур, які водночас не усунули системних проблем правового регулювання.

Представлено основні проблемні аспекти адміністративних процедур, зокрема відсутність уніфікованих критеріїв визначення адресатів підтримки, складність і тривалість процедур подання й розгляду заявок, недостатність процесуальних гарантій захисту прав заявників і фрагментарність нормативного регулювання. Обґрунтовано, що домінування підзаконного процедурного регулювання та множинність програм підтримки з різними вимогами створюють правову невизначеність і ризики вибіркового правозастосування. Акцентовано, що ці проблеми особливо гостро виявляються для малих і середніх агровиробників.

Сформульовано концептуальні напрями вдосконалення адміністративно-правових процедур державної підтримки, серед яких визначальне місце відведено кодифікації агропротекційного законодавства, цифровізації процедур та посиленню процесуальних гарантій. Встановлено доцільність створення єдиного комплексного акта, який би системно врегулював форми підтримки, адміністративні процедури, права й обов'язки учасників, а також механізми контролю та оскарження. Зроблено висновок, що поєднання кодифікаційного й цифрового підходів є стратегічною умовою формування ефективної, прозорої та адаптивної системи державної підтримки сільського господарства в Україні.

ВИСНОВКИ

У висновках дисертаційного дослідження сформовано цілісну систему теоретико-правових і прикладних положень, спрямованих на вдосконалення правового регулювання адміністративних процедур державної підтримки сільського господарства України. Основні положення висновків до дисертації полягають у таких твердженнях:

1. Аналіз категоріального й нормативного підґрунтя державної підтримки сільського господарства України як об'єкта адміністративно-правового регулювання

дає підстави стверджувати, що відповідні правовідносини мають чітко виражену публічно-управлінську природу та формуються у сфері діяльності органів публічної адміністрації. Державна підтримка реалізується не як сукупність абстрактних економічних заходів, а як система владно-розпорядчих рішень, адміністративних процедур і управлінських дій, спрямованих на надання, обмеження або припинення доступу суб'єктів аграрного господарювання до бюджетних та інших публічних ресурсів. Саме це зумовлює необхідність її розгляду як самостійного об'єкта адміністративно-правового регулювання, що підпорядковується принципам законності, правової визначеності, рівності й належного врядування.

Встановлено, що фрагментарність нормативного регулювання, домінування підзаконних актів і термінологічна неузгодженість основних категорій (зокрема «сільськогосподарський товаровиробник», «виробник сільськогосподарської продукції», «сільськогосподарське підприємство») негативно впливають не лише на матеріально-правові аспекти підтримки, а й на якість адміністративно-правових процедур її реалізації. Така невизначеність ускладнює встановлення чітких критеріїв адресності, породжує ризики вибіркового правозастосування та посилює дискреційний характер управлінських рішень. Це засвідчує наявність глибших структурних проблем у формуванні об'єкта адміністративно-правового регулювання, який не може бути внутрішньо диференційованим залежно від підзаконних чи відомчих підходів.

2. Доведено, що сучасна система державної підтримки сільського господарства України функціонує через розгалужений комплекс адміністративних процедур, які забезпечують упорядкований, нормативно визначений і формалізований механізм взаємодії держави з агровиробниками. Під адміністративними процедурами державної підтримки слід розуміти врегульовану нормами публічного права послідовність дій органів виконавчої влади й місцевого самоврядування щодо ініціювання, надання, розподілу, моніторингу та контролю використання заходів підтримки суб'єктами аграрного сектору. Ці процедури є основою реалізації державної аграрної політики, забезпечуючи прозорість, передбачуваність і рівність доступу до ресурсів.

Специфіка адміністративних процедур у сфері аграрної підтримки зумовлена багатомірністю системи державного впливу: вона поєднує нормативні, організаційні, фінансові, контрольні та стимулюючі механізми, інтегровані в єдину модель забезпечення продовольчої безпеки та сталого розвитку сільських територій. Особливість полягає в тому, що державна підтримка здійснюється не лише через прямі фінансові трансферти, а й через процедури доступу до податкових пільг, бюджетних дотацій, компенсацій, інтервенцій, гарантій, програм страхування, а також через інструменти договірної регулювання. Тому адміністративні процедури набувають багатоступеневого характеру: від подання заявки й перевірки документів – до ухвалення рішення, перерахування коштів, контролю цільового використання та подальшого оцінювання ефективності.

Класифікація адміністративних процедур державної підтримки здебільшого прив'язується до форм і напрямів такої підтримки. В умовах чинного законодавства їх доцільно поділити на процедури прямої підтримки (дотації, субсидії,

компенсації), непрямой підтримки (податкові пільги, митні преференції, кредитні гарантії), опосередкованої підтримки (інфраструктурні проекти, фінансування дорадництва, страхові програми) та процедури договірної типу, орієнтовані на партнерство між державою й виробниками. Однак аналіз нормативних актів засвідчує відсутність уніфікованих критеріїв розмежування цих процедур і нечіткість понятійного апарату, що ускладнює їх практичну реалізацію та призводить до нерівномірного доступу виробників різних масштабів.

3. Встановлено, що коло суб'єктів здійснення адміністративних процедур державної підтримки сільського господарства України формується як багаторівнева та інституційно складна система, що включає органи центральної виконавчої влади, спеціалізовані державні установи, органи місцевої влади, фінансові організації, а також цифрові платформи, через які реалізуються окремі етапи процедур. Така багатосуб'єктність відображає стратегічне значення аграрного сектору та прагнення держави забезпечити рівний доступ до підтримки, проте її складність засвідчує недостатність координації, дублювання повноважень і відсутність законодавчо визначеної ієрархії відповідальних органів.

Центральне місце в системі займають Міністерство економіки, довілля та сільського господарства України та інші органи центральної влади, які формують політику, затверджують порядки надання допомоги, встановлюють критерії та визначають цільові напрями підтримки. Поряд із центральними органами влади важливу роль відіграють місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування та регіональні комісії, які забезпечують територіальну доступність процедур, проводять попередні перевірки документів, здійснюють моніторинг фактичного впровадження заходів. Значущими суб'єктами є також фінансові посередники – банки, лізингові компанії, державні фонди підтримки підприємництва й гарантування кредитів, які виконують функції кредитування, надання гарантій, адміністрування компенсацій процентних ставок і реалізації окремих фінансових інструментів підтримки.

Окрему групу становлять цифрові суб'єкти забезпечення процедур, передусім Державний аграрний реєстр, який став базовою платформою взаємодії між заявниками й органами влади. Його впровадження надало можливість автоматизувати облік отримувачів, подання заяв, перевірку критеріїв допустимості, а також створити прозору систему відстеження процесу надання підтримки. У цьому контексті цифрова інфраструктура фактично перетворюється на інституційного суб'єкта, без якого повноцінне здійснення адміністративних процедур стає неможливим.

4. З'ясовано, що правове регулювання адміністративних процедур державної підтримки сільського господарства України формує нормативно визначений механізм взаємодії між державою та агровиробниками, у межах якого здійснюється подання, розгляд, схвалення й контроль програм допомоги. Однак чинна нормативна база характеризується високим ступенем фрагментарності, надмірною залежністю від підзаконного регулювання та частими змінами процедурних правил, що створює значні правові ризики й знижує доступність підтримки, особливо для малих фермерських господарств. Нестабільність критеріїв, багаторівневність

погоджень і складність вимог щодо документального підтвердження формують ситуацію, коли імперативна адміністративна модель демонструє ознаки надмірної бюрократизації й не відповідає сучасним стандартам сервісності та прозорості в публічному управлінні.

У контексті оновлення нормативного середовища визначальне значення має прийняття Закону України «Про адміністративну процедуру», який устанавлює базові правові принципи неупередженості, відкритості, змагальності, обґрунтованості рішень і визначених строків їх ухвалення. Його імплементація у сферу державної підтримки агровиробників означає перехід від розпорошених і часто неуніфікованих процедур до єдиних стандартів, що забезпечують захист прав заявників та передбачуваність дій адміністративних органів. Важливим інструментом модернізації є і цифровізація процедур – передусім функціонування Державного аграрного реєстру як інтегрованої електронної платформи, що забезпечує автоматизоване подання заявок, перевірку даних і формування цифрової історії отримання підтримки. Це створює нормативну основу для зменшення транзакційних витрат, усунення дублювання процедур та мінімізації корупційних ризиків.

5. Обґрунтовано, що адміністративні процедури державної підтримки виробників продукції тваринництва становлять нормативно врегульований комплекс дій органів публічної адміністрації, спрямованих на забезпечення належного доступу суб'єктів тваринницької галузі до фінансових, організаційних та інформаційних інструментів державної допомоги. Їх зміст і спрямованість визначаються як принципами державної аграрної політики, так і завданнями продовольчої безпеки. Принципи системності, рівнодоступності, адресності, наукової обґрунтованості, прозорості й екологічності формують методологічне підґрунтя для побудови ефективних процедур, що забезпечують стабільність розвитку тваринництва та підтримують здатність держави гарантувати населенню безпечні та якісні продукти харчування.

У межах програм підтримки тваринництва адміністративні процедури охоплюють низку основних етапів: подання виробником заявки; верифікацію даних з використанням системи ідентифікації та реєстрації тварин; перевірку відповідності критеріям; ухвалення рішення компетентним органом; здійснення бюджетної виплати або компенсації; подальший контроль за цільовим використанням коштів. Дотації, часткове відшкодування витрат, компенсація вартості племінного поголів'я або будівництва тваринницьких комплексів реалізуються через ці процедури, а їх прозорість і передбачуваність визначають рівень довіри виробників до державної політики. Особливу роль відіграє система ідентифікації та реєстрації тварин, яка виконує не лише облікову, а й регулюючу функцію: вона забезпечує можливість автоматичної перевірки даних, встановлення походження продукції, управління епізоотичними ризиками, що є критично важливим для продовольчої безпеки та виходу на міжнародні ринки.

Аналіз національних і міжнародних підходів дає підстави стверджувати, що тваринницька галузь потребує чітко структурованих, уніфікованих і стабільних адміністративних процедур, здатних забезпечити її стійкість в умовах економічних,

біологічних і зовнішньоекономічних ризиків. Ефективна модель передбачає поєднання фінансових стимулів (дотації, компенсації, пільгове кредитування) з організаційно-процедурними інструментами (цифровий супровід, контроль, стандартизація вимог, попередня верифікація даних). Такий підхід забезпечує прогнозованість підтримки, знижує адміністративне навантаження на виробників і створює передумови для підвищення конкурентоспроможності українського тваринництва.

6. Наголошено, що адміністративні процедури державної підтримки виробників окремих видів сільськогосподарської продукції становлять структурований комплекс нормативно врегульованих дій, за допомогою яких держава забезпечує стійкість виробництва базових продовольчих ресурсів. Ці процедури визначають порядок доступу товаровиробників до дотацій, кредитних програм, страхування агроризиків, цінових інтервенцій і механізмів формування продовольчих резервів, що безпосередньо впливають на здатність держави підтримувати стратегічний рівень самозабезпечення зерном, цукром, молоком, м'ясом, олією та іншими соціально значущими продуктами харчування. Саме адміністративна процедура – від подання заявки до здійснення виплати або компенсації – є ключовим інструментом реалізації державної політики продовольчої безпеки.

У межах підтримки окремих видів продукції адміністративні процедури охоплюють низку взаємопов'язаних етапів, а саме: встановлення цільових напрямів і критеріїв підтримки, диференційованих залежно від виду продукції (зернові, молочна сировина, м'ясна продукція, цукровий буряк, олійні культури тощо); подання та верифікацію заяви виробника, зокрема з перевіркою обсягів виробництва, наявності земельного банку, поголів'я або виробничих потужностей; підтвердження відповідності спеціальним вимогам, зокрема стандартам ідентифікації тварин, якості сировини, екологічності виробництва або технологічної модернізації; прийняття рішення компетентним органом, що може включати ранжування заявок, розподіл бюджету й визначення розміру допомоги; здійснення виплати або забезпечення іншої форми підтримки (компенсація відсоткової ставки, гарантія, страхова виплата, інтервенційна закупівля); подальший контроль, моніторинг і аудит, що гарантують цільове й ефективне використання державних ресурсів.

7. Визначено зміст адміністративних процедур у сфері водокористування, який охоплює низку ключових етапів: подання заявок організаціями водокористування з підтвердженням технічного стану мереж, рівня водозабезпечення, площ зрошуваних територій та планів модернізації; верифікацію технічних, екологічних і фінансових показників, що дає змогу оцінити доцільність та ефективність надання підтримки; розгляд і ухвалення рішень уповноваженими органами, зокрема з ранжуванням проєктів за стратегічною важливістю; виділення бюджетних коштів або забезпечення співфінансування, зокрема за участю міжнародних партнерів; моніторинг, аудит і контроль виконання робіт, які гарантують цільове використання ресурсів і відповідність державним стандартам управління водними ресурсами.

8. Узагальнено, що зарубіжні стандарти та практики державної підтримки сільського господарства демонструють широкий спектр підходів до регулювання

аграрного виробництва, однак спільною рисою ефективних моделей є чітка стратегічна орієнтація та структурна збалансованість інструментів підтримки. Досвід Європейського Союзу, США, Канади, Австралії та Нової Зеландії засвідчує, що основними принципами сучасних систем підтримки є прозорість, стабільність фінансування, екологічна відповідальність, орієнтація на інновації, а також регулярне оцінювання ефективності політик. Європейська спільна аграрна політика (CAP) поєднує прямі платежі з екологічними зобов'язаннями й розвитком сільських територій; американська модель ґрунтується на антициклічних платежах, системі страхування врожаїв і розвиненому ринку гарантій; канадська – на управлінні ризиками та стимулюванні інновацій; австралійська й новозеландська – на ринковій конкуренції та мінімальному рівні субсидування. Таке різноманіття практик формує міжнародні орієнтири, на які спираються країни, що прагнуть формувати стійку продовольчу політику.

Основні інструменти зарубіжних систем підтримки – прямі платежі, агрострахування, інвестиції в науку та інновації, дорадчі служби, екологічні програми, інфраструктурні проекти та спеціальні механізми підтримки молодих фермерів – демонструють здатність поєднувати короткострокову стабілізацію доходів з довгостроковою модернізацією аграрного сектору. Важливою характеристикою провідних моделей є їхня адаптивність: наявність гнучких механізмів реагування на ринкові, кліматичні й технологічні ризики; системність моніторингу та аудиту; публічна підзвітність, що формує довіру суспільства. Ці стандарти визначають межі, у яких держава забезпечує сталий розвиток аграрного виробництва й формує конкурентні продовольчі системи.

Для України зарубіжний досвід є не лише прикладом, а й практичним нормативним ресурсом для модернізації національної системи державної підтримки. Можливості адаптації передбачають: запровадження прозорої та стабільної системи прямих платежів, узгодженої з вимогами CAP; розвиток агрострахування на основі американської та канадської моделей, із державними гарантіями й субсидованими страховими преміями; підсилення інноваційного та наукового секторів, що відповідає підходам Австралії та Нової Зеландії; розбудову консультаційних (дорадчих) служб, які є одним із базових елементів європейських стандартів; інтеграцію екологічних вимог у систему підтримки, що є ключовим елементом міжнародних моделей сталого розвитку; гармонізацію критеріїв державної допомоги з правом ЄС, зокрема відповідно до норм щодо прозорості, недискримінації й обмеження надмірної підтримки.

Ефективність такої адаптації залежить від інституційної спроможності держави, незалежності системи оцінки ефективності, здатності забезпечити цифровізацію процедур, а також від урахування особливостей українського аграрного сектору – різноманітності кліматичних зон, структури виробництва та наслідків війни. Комбінована модель, що поєднує міжнародні стандарти з національними інтересами й реаліями, здатна сформувати стійкий фундамент продовольчої безпеки та довгострокової економічної стабільності України.

9. Зауважено, що обґрунтування шляхів удосконалення правового регулювання адміністративних процедур державної підтримки сільського господарства потребує

системного аналізу наявних нормативних прогалин, організаційних вад та інституційних обмежень. Сучасний стан регулювання характеризується фрагментарністю, внутрішньою неузгодженістю й надмірною складністю процедур, що створює нерівний доступ до державної допомоги та послаблює потенціал аграрного сектору.

Напрями вдосконалення мають ґрунтуватися на глибокому оновленні нормативної інфраструктури державної підтримки. Основними етапами є кодифікація відповідного законодавства, що надасть можливість усунути розпорошеність регулювання й запровадити єдині принципи, терміни й процедури; уніфікація процедурних норм, зокрема визначення чітких критеріїв доступу до програм підтримки, вимог до документів, строків розгляду та стандартів обґрунтування рішень; створення реальних правових гарантій для виробників, зокрема з ефективними механізмами оскарження, захистом від дискреційних рішень і процедурою відновлення порушених прав. Принципи Закону України «Про адміністративну процедуру» мають стати методологічною основою оновлення всіх порядків надання підтримки.

Фундаментом модернізації є цифровізація. Єдиний електронний портал державної підтримки, інтегрований з Державним аграрним реєстром, дасть змогу автоматизувати подання заяв, перевірки, ранжування заявників, моніторинг цільового використання коштів та управління бюджетними лімітами. Ризик-орієнтований підхід у контрольній діяльності, принцип одноразового подання інформації та автоматичне підтягування відомостей із державних реєстрів зменшують адміністративне навантаження на виробників і підвищують точність перевірок. Важливим напрямом є також запровадження прозорої системи оцінювання ефективності програм підтримки з використанням показників результативності, що забезпечать підзвітність органів влади й обґрунтованість бюджетних рішень.

Стратегічно процес удосконалення процедур має спиратися на інтеграцію міжнародних стандартів ЄС і СОТ, узгодження державної допомоги з принципами сталого розвитку, екологічними вимогами й інноваційною політикою, а також на підвищення інституційної спроможності органів, відповідальних за адміністрування підтримки.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ у яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Квасюк С. В. Державна підтримка сільського господарства України як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Правові новели*. 2023. № 20. С. 365–371.
2. Kvasiuk S. Features of State legal regulation of support for agriculture in Ukraine: theoretical and legal construction. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2024. № 4. P. 27–32.
3. Kvasiuk S. Administrative procedures for State support of producers of certain types of agricultural products as a component of food security. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2024. № 5. P. 47–51.

4. Квасюк С. В. Адміністративні процедури державної підтримки виробників окремих видів сільськогосподарської продукції як складової продовольчої безпеки. *KELM*. 2025. № 2(70). С. 222–226 (Республіка Польща).

5. Квасюк С. В. Суб'єкти надання адміністративних процедур державної підтримки сільського господарства України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2025. Вип. 4. С. 235–240.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Квасюк С. В. Державна підтримка виробників окремих видів сільськогосподарської продукції як складової продовольчої безпеки: нормативне регулювання. *Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 12–13 серп. 2020 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2020. С. 128–130.

7. Квасюк С. В. Поняття адміністративно-правового регулювання державної підтримки сільського господарства України. *Проблемні питання юридичної науки в контексті реформування правової системи України*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19–20 жовт. 2022 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2022. С. 121–123.

8. Квасюк С. В. Суб'єкти надання адміністративних процедур державної підтримки сільського господарства України. *Тенденції та перспективи розвитку юридичної науки сьогодні*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 16–17 квіт. 2024 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2024. С. 136–139.

9. Квасюк С. В. Принципи здійснення адміністративних процедур державної підтримки сільського господарства України. *Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 4–5 черв. 2024 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2024. С. 98–100.

10. Квасюк С. В. Державна підтримка організацій водокористування як складової продовольчої безпеки. *Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки: вітчизняний та зарубіжний досвід*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 18–19 верес. 2024 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2024. С. 136–139.

АНОТАЦІЯ

Квасюк С. В. Адміністративно-правові процедури державної підтримки сільського господарства в Україні. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2025.

У дисертації здійснено комплексне дослідження адміністративних процедур державної підтримки сільського господарства в Україні з огляду на нормативні положення чинного законодавства України.

Доведено, що під адміністративними процедурами державної підтримки сільського господарства доцільно розуміти врегульовану нормами публічного права послідовність дій органів виконавчої влади й місцевого самоврядування щодо

ініціювання, надання, розподілу, моніторингу та контролю використання заходів підтримки суб'єктами аграрного сектору. Ці процедури є основою реалізації державної аграрної політики, забезпечуючи прозорість, передбачуваність і рівність доступу до ресурсів.

Автор наполягає на тому, що правове регулювання адміністративних процедур державної підтримки сільського господарства України формує нормативно визначений механізм взаємодії між державою та агровиробниками, у межах якого здійснюється подання, розгляд, схвалення й контроль програм допомоги. Однак чинна нормативна база характеризується високим ступенем фрагментарності, надмірною залежністю від підзаконного регулювання та частими змінами процедурних правил, що створює значні правові ризики й знижує доступність підтримки, особливо для малих фермерських господарств.

У контексті оновлення нормативного середовища визначальне значення має прийняття Закону України «Про адміністративну процедуру», який установлює базові правові принципи неупередженості, відкритості, змагальності, обґрунтованості рішень і визначених строків їх ухвалення. Його імплементація у сферу державної підтримки агровиробників означає перехід від розпорошених і часто неуніфікованих процедур до єдиних стандартів, що забезпечують захист прав заявників і передбачуваність дій адміністративних органів. Важливим інструментом модернізації є цифровізація процедур – передусім функціонування Державного аграрного реєстру як інтегрованої електронної платформи, що забезпечує автоматизоване подання заявок, перевірку даних і формування цифрової історії отримання підтримки.

Ключові слова: держава, адміністративна процедура, адміністративно-правове регулювання, державна підтримка, продовольча безпека, сільське господарство, сільськогосподарська продукція, агровиробники, тваринництво, водокористування, цифровізація.

SUMMARY

Kvasyuk S.V. Administrative and Legal Procedures of State Support of Agriculture in Ukraine. – *Qualification scientific work in the form of a manuscript.*

Dissertation for the degree of Candidate of Legal Sciences in the specialty 12.00.07 «Administrative law and process; financial law; information law». – Scientific Institute of Public Law, Kyiv, 2025.

The dissertation carries out a comprehensive study of administrative and legal procedures for state support of agriculture in Ukraine in view of the regulatory provisions of the current legislation of Ukraine.

The position that the modern system of state support for agriculture in Ukraine functions through an extensive complex of administrative procedures that provide an orderly, normatively defined and formalized mechanism of interaction between the state and agricultural producers has been proved. Administrative procedures of state support should be understood as a sequence of actions of executive authorities and local self-government bodies regulated by the norms of public law regarding the initiation, provision, distribution, monitoring and control of the use of support measures by

agricultural sector entities. These procedures serve as the basis for the implementation of the state agrarian policy, ensuring transparency, predictability and equality of access to resources.

It has been found that among the persons who evade conscription, it is possible to distinguish. The author insists that the legal regulation of the provision of administrative procedures for state support of agriculture of Ukraine forms a normatively defined mechanism of interaction between the state and agricultural producers, within the framework of which aid programs are submitted, considered, approved and controlled. However, the current regulatory framework is characterized by a high degree of fragmentation, excessive reliance on by-laws and frequent changes in procedural rules, which creates significant legal risks and reduces the availability of support, especially for small farms.

In the context of updating the regulatory environment, the adoption of the Law of Ukraine «On Administrative Procedure», which establishes the basic legal principles of impartiality, openness, adversarialism, validity of decisions and certain deadlines for their adoption, is of key importance. Its implementation in the field of state support for agricultural producers means the transition from dispersed and often ununified procedures to uniform standards that ensure the protection of applicants' rights and predictability of the actions of administrative bodies. The digitalization of procedures has also become an important tool for modernization, primarily the functioning of the State Agrarian Register as an integrated electronic platform that provides automated submission of applications, data verification and the formation of a digital history of receiving support.

Keywords: state, administrative procedure, administrative and legal regulation, state support, food security, agriculture, agricultural products, agricultural producers, livestock, water use, digitalization.